

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SOUZENELLE, ANNICK DE

Symbolismul corpului uman / Annick de Souzenelle;

trad. de Margareta Gyurcsik. – Ed. a 3-a – București: Herald, 2024

ISBN 978-630-336-109-3

I. Gyurcsik, Margareta (trad.)

2

ANNICK DE SOUZENELLE

Symbolismul corpului uman

Ediția a III-a
cu o Postfață a autoarei la ediția românească

Traducere din limba franceză:
MARGARETA GYURCSIK

Annick de Souzenelle

Le Symbolisme du Corps Humain

© Editions Dangles - 1974, 1984

© Editions Albin Michel - Paris 1991, 2000, 2016

EDITURA HERALD
București

CUPRINS

Prefață	5
Introducere	7
Cap. I. „Mi” și „Ma” sau interiorul și exteriorul lucrurilor	17
Cap. II. Simboluri și mituri. Aspectul simbolic al limbii ebraice	23
Cap. III. De la spadă la pomul vieții. Binele și răul	29
Cap. IV. De la Pomul Vieții la Arborele Sefirotic	41
Cap. V. De la Arborele Sefirotic la schema corporală	49
1. Corpul Omului, imagine a „Corpului Divin”	50
2. Lumea interioară și lumea exterioară a Omului	52
3. Structura corpului după desenul <i>Arborelui Sefirotic</i>	55
Cap. VI. Cele două părți ale corpului. Coloana vertebrală	73
Cap. VII. Malkut I. Picioarele	89
1. Picioarele Omului sunt rănite	94
2. Oedip sau piciorul umflat	102
3. Ahile sau piciorul vulnerabil	110
4. Iacov sau „Călcâiul divin”. Vindecarea rănii	112
5. Hristos spală picioarele ucenicilor săi	115
Cap. VIII. Malkut II	119
1. Genunchii	119
2. Gambele	126
Cap. IX. Yesod – Sexualitatea – Circumcizia	129
1. Circumcizia	135
2. Procreația față cu creația	139

Cap. X. Triunghiul Hod-Netzach-Yesod sau plexul urogenital	143
1. Potopul	149
2. Fuga evreilor din Egipt	159
3. Labirintul din Cnossos	166
Cap. XI. Trecerea prin „Poarta Oamenilor”	177
1. Lupta lui Iacov cu îngerul	177
2. Botezul lui Hristos sau reîntoarcerea energiilor	182
3. Ispitirea lui Hristos în deșert. Trecerea prin „Poartă” pentru fiecare dintre noi	185
4. Poziția corporală legată de trecerea prin „Poarta Oamenilor”	207
5. Taina morții trăită înainte și după trecerea prin „Poarta Oamenilor”	208
Cap. XII. După trecerea prin „Poarta Oamenilor”: viața corpului în Patruaterul <i>Din-Chesed-Hod-Netzach</i>	215
1. Rinichii	216
2. Osul și sângele	228
3. Ombilicul și inima	242
4. Forja	251
a) Stomacul	251
b) Focul	253
c) Ficatul	254
d) Vezica biliară	257
e) Pancreasul	258
f) Splina	261
g) Inima	264
h) Plămânul	267
Cap. XIII. Marea Operă: lucrarea de cununie cu țărâna-mamă sau faza neagră a operei	271
1. Istoria lui Iov אִיּוֹב	271
2. Iona	286
3. Coborârea în infern în miturile grecești	289
4. Infernul din „Bardo-Thödol”	295
5. Infernul schizofrenicului	297
6. Suferința	300
7. Coborârea lui Hristos în infern	301

Cap. XIV. Trecerea prin „Poarta Zeilor”. Faza albă a operei	305
1. Vulturul. Măinile – Umerii – Claviculele	305
2. Dante: Paradisul	315
3. Mitul lui Prometeu	317
4. Falsa „Fază Albă a Operei” sau cucerirea Lânii de Aur	322
5. Învierea lui Hristos. Slava trupului	328
Cap. XV. Accesul în triunghiul superior <i>Keter-Chokhmah-Binah</i> gâtul – cele șapte vertebre cervicale și cele nouă ierarhii angelice – tiroida – bulbul rahidian	335
Cap. XVI. Urechea și limba – Ascultarea și cuvântul – Faza roșie a operei	341
1. Urechea	345
2. Gura	361
3. Saliva	363
Cap. XVII. Dinții	365
Cap. XVIII. Nasul și obraji	373
Cap. XIX. Ochii	379
1. Povestea lui Tobit	381
2. Ochiul frontal: smaraldul	387
3. Lacrimile	389
Cap. XX. Craniul	391
1. Creierul	391
2. Cerebelul	395
3. Fruntea – Cornul	397
4. Părul și coroana	401
Cap. XXI. Nimbul	409
Concluzie	415
După treizeci de ani – Postfață la ediția a II-a în limba română	419
1. Corpul și carnea	423
2. Sângele – simbolismul globulei albe	430
3. Simbolismul măduvei spinării	436

CAPITOLUL I

„MI” ȘI „MA”

sau interiorul și exteriorul lucrurilor

„Ce este deasupra este și dedesubt și ceea ce
este dedesubt este și deasupra, pentru a săvârși
miracolul unui singur lucru.”

Tabla de Smarald

Hermes Trismegistul, cel de trei ori mare, închide în *Tabla de Smarald* o cheie de aur. Ne vom folosi de ea pentru a încerca să înțelegem misterul esențial care ne pătrunde atunci când nici nu încercăm să-l pătrundem, care se impune și scapă în același timp intelectului nostru neputincios: misterul Omului.

În civilizația noastră actuală, am folosit până acum intelectul ca instrument cu ajutorul căruia am încercat să percepem lumea și misterele ei. Am privit lumea așa cum privește copilul jucăria mecanică pe care o demontează până la ultima roțiță pentru a-i afla secretele. Am conceput Omul și Lumea ca două obiecte eterogene, două entități străine una de alta, considerându-l pe cel care cunoaște (Omul) și obiectul cunoașterii (Lumea) ca fiind ireductibile unul la altul. Iar atunci când obiectul cunoașterii poartă numele de „științe umane”, ajungem la ideea absurdă că Omul a studiat Omul fără să știe ce panoplie avea la dispoziție pentru a acționa, pentru a se cunoaște.

„Cunoaște-te pe tine însuși și vei cunoaște universul și zeii”, spune înțelepciunea Hermetică. Iar această a doua cheie nu ne invită ea,

oare, să considerăm, pe de o parte, Omul în Lume și, pe de alta, Lumea în Om, drept fața și reversul aceleiași medalii, aceleiași realități secrete, ambele aspecte manifestate fiind astfel unite în „interior”?

Interiorul și exteriorul lucrurilor nu au aici nimic spațial. E vorba mai întâi despre o „coajă” care ține de domeniul manifestării. E vorba apoi despre un „miez” care ne duce până la „sâmbure”. Nu le putem percepe pe acestea din urmă decât pătrunzând în alte domenii, dar fără a-l părăsi, cum vom vedea mai departe, pe cel ce ne este familiar. În caz contrar, filosoful se poate întreba, cum a și făcut-o de altfel, dacă lumea nu începe la suprafața pielii sale..., iar de aici până la absurd nu e decât un pas.

Să revenim la cheile noastre. E timpul să lucrăm cu o nouă conștiință și să învățăm cum să deschidem noi porți.

„Coaja” despre care tocmai am vorbit nu aparține ea aceluia „jos”, iar sâmburele aceluia „sus”, pe care divinul Hermes le deosebea unul de celălalt, fără însă a le separa? Hermes, omul „de sus”, *deosebește*; omul „de jos” *separă* și *sfârșește* prin a nega pe cel de care s-a separat. Rămas singur în lumea „de jos”, el se lovește de nonsensul propriei vieți ce devine inumană tocmai pentru că este prea umană, în măsura în care putem numi „umană” această frântură care e coaja despărțită de sâmburele ei.

Cum să regăsim integritatea fructului? Cum să reintroducem sâmburele în miezul său și să readucem la viață carnea de sub coajă? Cum să facem ca lumea „de jos” să regăsească imaginea a ceea ce se află „sus” și drumul spre modelul său?

Diferitele mituri ale genezei pe care omenirea le-a transmis prin marile sale curente tradiționale vorbesc despre acest „sus” și acest „jos” născuți dintr-o separare (cu sensul de „deosebire”) în sânul unei unități principiale. Tradiția iudeo-creștină, mai cu seamă, ne prezintă Creația ca ivindu-se dintr-o astfel de separare. Cuvântul ebraic format din cele trei glife B-D-L, pe care îl traducem prin „a separa”, semnifică tocmai „a deosebi”. Dumnezeu separă lumina de întuneric, ziua de noapte, mai târziu bărbatul de femeie; dar, mai ales, El desparte, în apele principale Maim, „apele care sunt dedesubtul în-

tinderii, de apele care sunt deasupra întinderii” (Facerea, 1.6-7), ape pe care tradiția ebraică le numește Mi și, respectiv, Ma. „Mi” și „Ma” sunt unite prin „întinderea” numită în versetul 8 *Shamayim* שמים, tradus în mod obișnuit prin „cerurile” și care, deși separă pe „Mi” de „Ma”, îi reunește în interiorul numelui său, în jurul literei ש, despre care vom vedea că nu e străină de ceea ce numim „sâmburele”¹.

Simbolic, putem spune că „Mi” este lumea unității arhetipale ne-manifestate, iar „Ma”, cea a multiplicității manifestate la diferitele sale niveluri de realitate. Rădăcina „Mi” își va găsi corespondentul în limba greacă în rădăcina Mu care servește la formarea cuvintelor ilustrând lumea arhetipurilor, cum ar fi *μειν*, „a închide gura”, „a tăcea” și *μειν*, „a fi inițiat”. Orice inițiere este o angajare pe calea ce leagă lumea manifestată de cea a arhetipurilor sale; ea se produce în tăcere. Mitul – *μῦθος* – este istoria care înfățișează viața arhetipurilor². Cuvintele franceze „murmure” (murmur), „muet” (mut), „mystère” (mister) provin din aceeași rădăcină.

Rădăcina „Ma” este rădăcina-mamă a tuturor cuvintelor semnificând manifestarea, cum ar fi „matière” (materie), „maternel” (matern), „matrice” (matrice), „main” (mână) etc. Fiecare element al lui „Ma” este emanația corespondentului său în „Mi”. Acesta din urmă se repercutează la nesfârșit asupra celui dintâi, care poartă în el nu numai imaginea, dar și puterea. În acest sens, „Ma” este, în fiecare dintre elementele sale, simbolul lui „Mi”. Simbolul (*Syn-bolein*: a pune laolaltă, a uni) îl leagă pe „Ma” de „Mi”. *Dia-bolein*-ul (a pune de-a curmezișul, a separa) desparte cele două lumi, lăsând lumea lui „Ma” să rătăcească lipsită de dreapta sa referință și de dreapta sa putere.

Evreii îi numesc *Elohim* pe „Omul de sus” și *Adam* pe „Omul de jos”:

„Omul de sus” este lumea lui „Mi”. El se exprimă prin „Ma”. La rândul său Adam, „Omul de jos”, reunește în el totalitatea lui „Ma”, care

¹ Cf. cap. XVII.

² Cf. cap. II.

o conține în germene și în promisiunea totului pe cea a lui „Mi”. Din această perspectivă, Omul este punctul de întâlnire a universului și a zeilor. Drept urmare, științele tradiționale îl numesc „Microcosmos” (mic univers) și „Microtheos” (mic dumnezeu). El este punctul de unde pleacă toate vibrațiile, focarul unde se reflectă toate rezonanțele.

„Cunoaște-te pe tine însuși și vei cunoaște universul și zeii”. Cred că niciun studiu complet al Omului nu se poate efectua în afara acestor premise și că, dacă aceste premise sunt adevărate, ar trebui să descoperim urmele unui dialog care să-i unească pe Om și pe Dumnezeu, pe *Adam* și pe *Elohim*, pe „Ma” și pe „Mi”. Nu-mi pot imagina existența unui limbaj care să aparțină ambelor categorii, umană și divină, aparent transcendentă, ireductibile una la alta. Nu-mi pot imagina... Or, acest limbaj ne este propus de zei, dotați cu mai multă imaginație decât noi: nu există nici măcar un singur popor care să nu-l posede în sectorul legendelor, miturilor, riturilor și simbolurilor sale. Jung exclamă: „Occidentul și-a pierdut miturile!”

Miturile sunt aici, patrimoniul nostru sacru e imens, dar nu știm să-l descifrăm, nu i-am trăit niciodată cu adevărat limbajul sau, mai exact, i-am coborât limbajul la nivelul trăirii noastre banale, în loc să ne lăsăm purtați de el pe planurile noi de conștiință unde ne invită. Procedând astfel, considerându-l infantil, l-am eliminat din lucrările noastre științifice. Și ne aflăm în punctul unde, știința impunându-ni-se ca singurul cadru de referință legitim și securizant, am eliminat limbajul mitului din însăși inima vieții noastre.

Flămânzi, însetați, fie că alergăm spre țările capabile încă să ne dea această hrană, acest limbaj, fie că rămânem neînsuflețiți la picioarele propriilor noastre bogății, incapabili să le recunoaștem, pradă tuturor maladiilor mentale care nu sunt decât rahitism spiritual.

Jung poate scoate, pe bună dreptate, un strigăt de alarmă! Lucrul cel mai urgent pe care îl avem de făcut este, după părerea mea, să

redăm basmului, legendei, mitului, ritualului locul cuvenit în viața noastră, permițându-le să ne informeze. Aceasta e calea Cunoașterii.

Știința profană, așa cum am spus mai sus, nu face niciodată caz de cel care cunoaște. Acesta din urmă trebuie să rămână obiectiv, adică egal cu toate celelalte „obiecte” cunoscătoare la nivelul posibilității lor experimentale comune, al gradului lor comun de conștiință.

Cel care cunoaște se poate dovedi mai mult sau mai puțin inteligent, înzestrat cu mai multe sau cu mai puține unelte mai mult sau mai puțin perfecționate, dar experiența sa poate fi controlată de toți. La rândul ei, cunoașterea dată de noile stări de conștiință este întotdeauna experimentală, dar această experiență încetează de a mai fi comună celor mulți; ea nu poate fi controlată decât de cunoscători având o evoluție egală a conștiinței.

Altfel spus, această cunoaștere implică evoluția celui care cunoaște, accesul său la niveluri de conștiință din ce în ce mai înalte. Pentru cei aflați la același nivel, cunoașterea e obiectivă. Dimpotrivă, datele ei sunt resimțite ca fiind subiective de cei care n-au evadat din închisoarea în ale cărei categorii lumea lui „Ma” ne ține mintea captivă. Doar acestora din urmă le aparține dualismul obiectivitate/subiectivitate care trădează o cunoaștere ce nu ține deloc seama de „urcarea scării” sau de urcarea „întinderii” – *Raqya Shamayim*. O dată ajunși în vârf, orice dualism dispare într-o depășire despre care voi vorbi în alt loc. În ultimă instanță, Dumnezeu este obiectivitate absolută.

Indiferent la ce etaj al lui „Ma” ar ajunge cunoașterea, elementele acestui „Ma” au întotdeauna o obiectivitate în ele însele, în măsura în care se referă la arhetipul lor din lumea lui „Mi”. Lipsite de această referință, ele sunt „iluzie”. *Maya* la hinduși, *Abel* **הבל** – vanitate – la evrei; scepticii, care n-au conștiința existenței lumii lui „Mi” și își proiectează propria ignoranță asupra celorlalți, le numesc „subiective”. Dar tot iluzie este și experiența lui „Mi” despărțită de cea a lui „Ma”! „Mi” și „Ma”, deși diferiți unul de altul, sunt inseparabili.

Trebuie să precizăm că ne referim la calitatea ființei interioare a celui care cunoaște, a ființei sale aflate în drum spre „sâmburele” său ce aparține lumii lui „Mi”. Numai prin această ființă ne putem apropia de misterul Omului, cealaltă fațetă a misterului divin. Mă refer la ființa care s-a lepădat de „eu” cristalizat de obicei în cultura, erudiția sau etica mediului său exterior, care a renunțat la orice cunoaștere intelectuală pentru a intra în experiența trăită. Astfel, dând obiectului reflecției sale puterea deplină de a fi, cel care cunoaște e luat în stăpânire de ceea ce cunoaște și devine la rândul său obiectul reflectat de acesta, încetul cu încetul, orice distanță între ceea ce e cunoscut și cel care cunoaște dispare.

Moise folosește verbul ebraic „a cunoaște” referindu-se la cunoașterea femeii de către bărbat.

Cunoașterea e o cununie, o unire a ceea ce e cunoscut cu cel care cunoaște.

„Cunoașterea este iubire”.

CAPITOLUL II

SIMBOLURI ȘI MITURI

Aspectul simbolic al limbii ebraice

Înainte de a lua drept suport al reflecției noastre simbolurile și miturile și, în mod special, miturile din tradiția noastră iudeo-creștină sau din tezaurul Greciei, este necesar să prezint aceste instrumente de lucru.

Simbolurile sunt elemente ale lumii noastre sensibile: fiecare dintre ele este semnificativul și imaginea corespondentului său arhetipal „de sus” – semnificatul. Poartă în ele puterea acestuia și vibrează odată cu el, în același timp cu toate armonicile întâlnite pe drumul de la unul la altul, de la „Mi” la „Ma”, în același „fascicul”.

Acest „în același timp” este corespondentul perfect al legii de sincronicitate despre care vorbește Jung. Jung abordează subiectul sprijinindu-se în mare parte pe tradiția chineză, pe Dao. El descoperă corespondența existentă între un arhetip și seria sa de simboluri, ceea ce face ca, pe planul manifestării, mai multe evenimente convergente să apară ca niște coincidențe ciudate în ochii ignorantului care le pune pe seama întâmplării.

Ce este întâmplarea, dacă nu o realitate ignorată: cea a legilor ontologice¹ care leagă lumea arhetipurilor de lumea manifestării?

Las în mod voit deoparte toate fenomenele numite metapsihice (sau parapsihice) pe care aceste legi le clarifică și cărora „știința” nu

¹ Legi care guvernează Creația înainte de cădere și care rămân neschimbate în esență, dar scapă câmpului conștiinței noastre obișnuite.

le va mai putea nega multă vreme existența. De câte ori n-am fost martorii apariției unui eveniment (o mare descoperire științifică, de exemplu) în mai multe țări, în același timp? Și ce să mai spunem de acea lege a seriilor acceptată de toți statisticienii, dar totuși inexplicabilă pe cale rațională?

Pe un plan mai larg, cred că există în momentul de față o relație de acest gen între:

- afirmarea drepturilor femeii, apărută deja în zorii creștinătății, dar repede reprimată,
- descoperirea lumii inconștientului, individual sau colectiv, destul de recentă în știința psihologică,
- atenția acordată sexualității, care, dacă nu și-a găsit încă referința justă la arhetipul său divin, se eliberează cel puțin de falsele sale frâne
- și, în sfârșit, sosirea Omului pe Lună.

Fără îndoială, fiecare dintre aceste fenomene poate fi explicat rațional, dar sincronicitatea lor ține de o lege care depășește toate legile lumii raționale.

- Femeia în cadrul omenirii,
 - inconștientul, latură obscură a ființei, pe plan psihic,
 - complexul urogenital, pe plan fizic
 - și Luna, planeta nocturnă, pe plan cosmic,
- aparțin aceluiași „fascicul simbolic” al cărui arhetip cunoaște o intensă activitate. Aceasta îmi permite să trag concluzia, sprijinindu-mă și pe o altă lege ce va fi studiată în altă parte, că omenirea se află în ajunul unei noi nașteri.

Dar să nu anticipăm. Să nu anticipăm nici vorbind mai pe larg despre simboluri, deoarece vom vedea că lumea animală, de exemplu, simbolizează energiile vitale (*taurul*: fecunditatea; *șarpele*: înțelepciunea; *vulturul*: cunoașterea etc.), în timp ce lumea vegetală simboli-

zează alte serii de energii (*trandafirul*: întoarcerea la Unul; *salcâmul*: androginia; *migdală*: nemurirea etc.)¹

În toate tradițiile, piatra se află în același „fascicul” cu Omul, fasciculul unde tradiția creștină mai așază pâinea, apoi carnea (Necuratul îi propune lui Hristos să preschimbe pietrele în pâine. Misterele creștine se întemeiază pe transformarea pâinii în trupul lui Hristos). În același fascicul se mai află apa, vinul și sângele care, la rândul său, conduce la Spirit: „Și trei sunt care mărturisesc pe pământ: Duhul, apa și sângele, și acești trei mărturisesc la fel” (I Ioan, 5.8).

Să acordăm totuși atenție celor două fețe ale simbolului în planul nostru imediat: șarpele, simbol al înțelepciunii, este totodată și simbol al Necuratului; apa purificatoare simbolizează și tumultul lumii pasionale; focul semnifică dragostea, dar și ura. Ne vom familiariza treptat cu această ambiguitate. Dar e problema fiecăruia dintre noi de a înțelege aceste simboluri, sensurile lor, vibrațiile lor armonice și de a le permite să iasă la suprafața conștiinței pentru a o recrea, căci în aceasta constă puterea lor.

Ritualurile inițiatice din toate timpurile și din toate locurile nu sunt decât o „simboloterapie” în adevăratul sens al cuvântului „terapie”: „care repune în armonie”, disciplină încredințată odinioară numai preoților și inițiaților.

Agenți care recrează sunt și miturile: odată activate, ele fac să reapară în noi toată puterea „Arché”-urilor – ἀρχή – în dinamismul lor principal.

Mitul (de la grecescul μῦθος: povestire) înfățișează o realitate superioară care nu poate fi transmisă minții noastre banale fără a fi trunchiată.

Tot așa cum epura trasează desfășurarea unui volum pe o suprafață plană, putem spune – extrapolând – că mitul trasează desfășurarea lumii „Arché”-urilor în lumea fenomenală. Nu sunt de acord cu

¹ Cf. cap. XXI.

autorii care, neputându-se elibera din închisoarea spațiu-timp, văd în mit o istorie ce s-ar fi petrecut la începutul timpurilor. E vorba, în realitate, despre o metaistorie¹, mereu actuală.

Astfel, Facerea biblică e un prezent perpetuu, chiar dacă, începând din capitolul 6, istoria și metaistoria se suprapun la nivelul aceleiași narațiuni. Intervenția criticii istorice nu ne interesează aici decât în mod cu totul secundar. Vom vedea acest lucru referitor la istoria Potopului, de exemplu, care se regăsește sub forme diferite, dar cu o structură identică, în aproape toate marile curente tradiționale.

Să mai notăm că Istoria, ca dezvoltare a metaistoriei în lumea fenomenelor, poate fi un mit. Ar însemna să ne lipsim de înțelegerea esențială a devenirii noastre istorice dacă n-am mai ști să citim evenimentele folosind această cheie. Istoria își găsește semnificația în Mit, iar acesta se verifică pe sine în Istoric.

Vom avea, de altfel, ocazia să vedem stratul mitic pe care îl conțin Evangheliile, fără a pune totuși la îndoială istoricitatea lui Hristos. Așa se întâmplă, de exemplu, cu cei doi Ioan, sfântul Ioan Botezătorul și sfântul Ioan Evanghelistul, care îl întrupează pe Ianus bifrons al anticilor și despre care voi vorbi mai departe.²

Așa stând lucrurile, nu încapem îndoială că primele capitole ale Facerii aparțin pe de-a-ntregul mitului, și în mod special povestea lui Adam și Eva. Nu aceștia sunt primii noștri părinți în ordine cronologică, ci Omul (bărbat și femeie) cosmic care suntem fiecare dintre noi, în funcții masculine și feminine.

Cuvântul *Bereshit* – cu care începe Facerea biblică – e intraductibil; nu putem decât să ne apropiem cât mai mult de el, dar îi rămâne fiecăruia dintre noi să ajungă până la sămburele lui. El implică, fără îndoială, noțiunea de „principiu”, dar în niciun caz pe cea de „început”, de moment inițial al succesiunii temporale. E vorba aici despre misterul principal care există dincolo de conceptele de trecut și de viitor. Prin aceasta, el atinge sămburele vital al fiecărei ființe și își află

¹ Metaistorie: dincolo de istorie, adică realitate ontologică.

² Cf. cap. VI.

în ea rezonanța. Așa se întâmplă cu Facerea. E necesar să prezentăm acum un instrument suplimentar: limba ebraică, în calitatea ei de vehicul al mitului.

Sprijinindu-se pe tradiția orală, „cel care cunoaște” poate ajunge în inima mitului prin intermediul unei traduceri. Dar să nu ne amăgim: o traducere fixează textul la nivelul de interpretare al traducătorului. În ce mă privește, limba sacră a constituit ea însăși obiectul reflecției mele.

Această limbă, ne spune tradiția ebraică, poate fi citită în diferite registre (șaptezeci, precizează ea). Simbolic, acest „șaptezeci” vrea să spună că meditația noastră nu are sfârșit, căci ea conduce la contemplarea lui Dumnezeu!¹

Ce face din această limbă un astfel de vehicul? Nu voi emite aici aprecieri de ordin istoric sau semantic, dar mi se pare – conform numeroaselor lucrări tratând acest subiect – că ebraica rămâne, alături de sanscrită, una dintre limbile cele mai apropiate de o sursă anterioară unică și necunoscută. Nicio limbă nu și-a păstrat atât de intactă amprenta originară.

Conform uneia dintre tradiții, prima limbă a fost dată oamenilor de Dumnezeu. Ea era „una singură”, spune Facerea (11.1), până la construirea Turnului Babel. În acel moment, ea explodează și fiecare dintre scânteile-cuvânt formează limbile popoarelor. Cea a evreilor, consacrată imediat vieții religioase, n-a fost deloc supusă variațiilor profane.

Diferitele mesaje cuprinse într-un același cuvânt² sau într-o aceeași frază nu i se dezvăluie celui care cunoaște decât dacă acesta se lasă pătruns de iubirea percutantă a Literei-energie și dacă acceptă

¹ Vezi *La lettre, chemin de vie* (Litera, drum de viață), cap. II.

² Mi-am permis să suprim în această carte expunerea celor trei operațiuni tradiționale care îi permit cabalistului să înțeleagă un cuvânt ebraic, expunere care figura în capitolul II al primei mele cărți: *De l'arbre de vie au schéma corporel*. În momentul apariției primei cărți, *La lettre, chemin de vie* nu era încă publicată. Astăzi, cea din urmă (*La lettre*) prezintă pe larg operațiunile care autorizează căutarea mesajului conținut în cuvintele ebraice. Cititorul poate recurge la această carte.